

МАРКО ПАОВИЦА

ПОЕТИКА СНЕГА

Песме о снегу и снег у песмама Драгана Лакићевића

Мало је песника који немају бар једну песму о снегу. У опсежном песничком делу Драгана Лакићевића мало је, међутим, песама – са изузетком једне раније, и то напоредне његове стваралачке фазе – које се посредно или непосредно не тичу – снега. Снега као симбола, лајтмотива или теме.

Сагледан ретроспективно из већ далеке временске тачке настајања, Лакићевићев песнички опус указује се, што је критички ваљано примећено, као тематски, стилски и поетички видно разумљив. Лирски репертоар Лакићевићев везан је превасходно за његову биографију, укључујући, разуме се, и њен духовни аспект. Отуд се у њему јасно, и већ на први поглед, разазнају три доминантна одредишта поетског доживљаја света. То су снегопадни песников завичај – морачки планински предео исконске чистоте и дивљине, затим Београд, са целим венцем својих тамних и светлих фасета и, најзад, топос шире националне тематике, предочен по својој, нешто испрекиданој, културноисторијској вертикали.

Већ својом првом песничком збирком Лакићевић се оглашава на трагу класичног симболизма, како руског, тако и домаћег – Дучићевог, што у погледу израза подразумева примат звука, ритма и хармоније правилно римоване строфичне песничке форме, а на тематско-значањском плану неодређеност, неухватљивост и мистериозност ствари и ситуација које су предмет певања, као и темељну угроженост човековог положаја у свету. „Драган Лакићевић је”, истиче Радивоје Микић, „врло рано показао да уме да приђе и оним тематским елементима који су се налазили у средишту симболистичког песништва, а који се најприближније могу одредити

као песничка опсесија оним што је несазнајно, метафизичко, захваћено из сфере изван чулног искуства.” У бројним песмама исте књиге певање у духу класичне симболистичке традиције Лакићевић оснажује националномитолошким подтекстом самосвојне симболичке носивости, у савременом српском песништву већ високо осведочене код Васка Попе а истовремено са Лакићевићем, или тек потом, прихваћене и код неких других српских песника последњих деценија прошлог века. Убрзо затим Лакићевић чини прилично радикалан отклон од назначеног митолошкосимболистичког поетичког обрасца ка авангардном доживљају живота и света, односно одговарајућем моделу песничког говора, задржавајући притом симболику митолошке подлоге у свом поетском оживљавању разноврсних хтонских призора или декомпаративних процеса урбаног миљеа. Но, са почетком његовог *средњеј доба*, како га сам именује, Лакићевића поново затичемо на његовој иницијалној стваралачкој позицији са свим узусима класичне симболистичке поетике, којој остаје веран, ево, већ пуних четврт века. Опсесија снегом представља у тематско-значањском погледу најупадљивији интегративни чинилац свеукупног потоњег Лакићевићевог певања, али и својеврстан мост према његовом давном, сугестивном лирском почетку.

Већ у неким најранијим Лакићевићевим песмама евидентан је укрштај кључног мотива националномитолошке симболике са првим од више симболичких значења снега која се јављају код овог лирског песника. Најуспелији моменат тог укрштаја представља свакако песма „Кула испод снега”. У њој се, поводом знамените Вучедолске битке – разумљиво, с индивидуалног песничког становишта – тематизује проблем идеолошке манипулације колективним памћењем. Песник се овом приликом оглашава тако што најпре указује на постојање *куле* која је истовремено *српска школа*, а налази се у *мрачној шуми*, у *прагори*, односно дислоцирана у предео колективног несвесног, и у којој говорни субјект ове песме у исти мах *умире* и из ње проговара: „У мрачној шуми, у прагори / Постоји кула, српска школа / У њој умирем и говорим / Језиком вукова Вучјег дола”. А сам језик с којим се песник у тренутку говора идентификује указује се у његовој свести као двозначан. Он се, дакле, у исти мах оглашава херојским језиком аутентичних вучедолских јунака, који вредност слободе, личне храбрости и пожртвовања претпоставља вредности сваког појединачног људског живота, и језиком врховног хтонског бића српске народне митологије као језиком доњег света и историјске прошлости. Али, како произлази из друге строфе, тај језик, у оба своја вида, стишан је и успаван у самој тој виртуелној *кули* и, заједно с њом, прекривен

слојевима *миџског снега*, односно наносима новог идеолошког митотворства, у функцији националног преумљења или програмираног заборав: „Над кулом вечна зима влада / И урлик вука у њој спава / Изнад Брдâ митски снег пада / И нашу кућу затрпава”. Вучедолска битка и представа о њој, кула-оријентир на сазнајној и етичкој скали свакога самосвесног појединца и на националноисторијској вертикали значајног дела српског народа, окована је *вечном зимом* политичке и идеолошке прохибиције, док цело географско окружење њеног историјског попришта завејава, до кровова и врхова, паперје идеолошке митопеје. И у два прва стиха следеће, последње строфе наставља се опис тог стања у новом симболичком знаку *зиме и траве*: „Наше трагове зима стиже / Из вучјих стопа расте трава”. Али поента стоји у контрасту са целокупним низом претходних поетских исказа. У њој је снажно акцентован нагли преображај статуса, па дакле и самог значења *куле* као основног мотива песме: „Кула се испод снега диже / Небеску светлост насељава”. Мотив куле, с једне стране, задобија своју пуну симболичку вредност куле-светиље осведочену у модерном српском песништву, док се, с друге, конкретизује као симбол тренутка буђења и узношења националноисторијске свести.

Раним песмама с укрштајем националномитолошке симболике вука и разубјене семантике снега млади Лакићевић даје аутентичан допринос доминантној тематској и поетичкој струји српског песништва око половине седамдесетих година прошлог века. Упарен логично с мотивом зиме као симболом залеђеног живота, „живота у закочењу”, како би рекао Бродски, снег је у песми „Кула испод снега” обременен семантиком принудног заборав. А тај пар, као што се могло приметити, постављен је контрастно према мотивском пару куле и вукова, за разлику од свих осталих песама назначеног типа, у којима се, без обзира на бројне емоционалне нијансе, мотив снега и мотив вук(ов)а значењски узајамно ослажују.

Из бројних записа о поезији Драгана Лакићевића и осврта на његово песничко дело (Миодраг Ћупић, Радомир Мићуновић, Илија Лакушић, Даница Диковић Ћургуз, Никола Вујчић, Владимир Јагличић, Рајко Петров Ного, Јасмина Милашиновић, Александар Б. Лаковић, Живко Малешевић, Душко Бабић) уочава се у лирици овог песника „вишезначан концепт снега”, како Александра Жежељ Коцић у свом егзактном компаративном истраживању семантике његовог опсесивног лирског мотива и „поетика зиме” неких англо-америчких аутора и њихових тумача именује у ствари Лакићевићев доживљај снега, приписујући притом назначени увид „и мање пажљивом” читаоцу његове поезије. Упућујући се, уз сав ризик понављања већ реченог, трагом симболике и тематике снега кроз

импресивни Лакићевићев поетски опус, задржимо се још тренутак код неких његових раних песама, као аналитичког полазишта за једну, не одвећ строгу, жанровскотиполошку пре него хронолошку перспективу опажања и запажања. У песми „У шуму поћи”, која се може сматрати програмском објавом основног правца, сврхе и смисла Лакићевићевог песничког прегнућа, укратко, песничким *вјерују* тога његовог лирског стремљења, али и у песмама „Склад шуме” и „Чиста роса”, као парадигматичним постигнућима оглашене тежње, снег је, поред *шуме* и *росе*, главни градивни елемент и пресудан естетски чинилац мистички надахнуте поетске слике природе, у својству песниковог катарзичног иреалног прибежишта пред тескобом, болом, гадости и грдобом стварне индивидуалне и друштвене свакодневице. Програмско начело тоталног поистовећења са самим бићем природе оличене у слици шуме под снегом разрађено је у поменутој песми кроз сазвучје иницијалних стихова, односно целих строфа, типа инфинитивних конструкција исцрпног мистично-егзотичног садржаја: „Ући у шуму пуну страве (...) // Чути музику воде и мира / Са тишином се сасвим слити / Лутати вјечно, без додира / Мећаве у коју се претворити (...) // Поћи у шуму коју смислиш (...) // Изгубити се у дивљини (...) / Наћи њежну звијер, сличну себи”. Али врхунац тог сазвучја, односно имагинативног сједињења са природом, у оквиру актуелне поетске целине прибавља у ствари мотив *снијега* који *вије* и, у рефренским варијацијама, „окрива дивље траве / Тишином бијеле хармоније”, односно „ружне мисли / Љепотом бијеле хармоније”. И, све што је управо цитирано, укључујући призив беле хармоније, није, судећи по исходу инфинитивне синтаксичке конструкције, више од једне дубоке чежње. Али чежње стављене у службу врло конкретне индивидуалне поетике и пригрљеног песничког програма. У свим осталим песмама овог круга поистовећивање лирског ја са мистичком визијом природе предочено је или као реално постигнуће или као извесно стање привида. И једно и друго, међутим, махом на темељу поетског доживљаја снега, структурног статуса и одговарајућег значења тог мотива од једне до друге појединачне песме. У већ поменутој песми „Склад шуме”, на пример, идентификација њеног говорног субјекта с иреалним прибежиштем његовог стваралачког духа упризореним у слици шуме под снегом није обележена само мером апсолутног испуњења него и поентом заветне оданости: „Никад, никад из овог склада / Из ове горе изаћи нећу”. Отуд се и овде, као и на многим другим местима Лакићевићевог снегопева, снег појављује у знаку склада, лепоте, слободе, тишине и бескраја, у знаку свемирске пуноће и савршенства. Овде би, међутим, било коректно подсетити да су и пре појаве Лакићевића

неки од њега знатно старији песници у окретању мистици природе – оличене у исконској представи „шуме”, „планине”, „горја” – потражили извесно поетичко уточиште под егзистенцијалним притисцима и тескобама индустријске цивилизације, полупотрошачког друштва, полицијске државе и партијске културе. А најдубљи траг на том стваралачком правцу оставља, као што је познато, рани Рајко Петров Ного, а за њим, као што је мање познато, млади Миодраг Трипковић. Међутим, оно што Лакићевићеву мистичку визију природе не само разликује и од Ногове и од Трипковићеве него је чини и потпуно самосвојном у савременом српском песништву јесте управо феномен снега у својству њене основне компоненте, као што је разнолика феноменологија снега фундаментални динамички образац Лакићевићеве лирске поезије. (Истина, и Ного се прилежно, и величајно, окреће поезији снега, али то чини тек у својој средишњој стваралачкој фази, када се, такође, уместо раније старословенске, приклања националномитолошкој подлози свог певања, док се Трипковић, и пре и после, све мање продуктиван, клони и једног и другог изазова.) Сасвим су специфични поетски доживљај и перцепција снега у песмама „Између нас зима”, „Снијег” и „Први снијег”. Ни у једној од њих поетски искази у којима су кључне речи „зима”, „снег”, односно синтагма „снијег пада” не чине опис стварне природне појаве, него се ти искази и кључне речи, узети или у пренесеном значењу или метафорички, тичу унутарњих стања и проживљавања говорног лица песме поводом односа између песника и оне којој се обраћа. (Није, међутим, искључено да је тај лирски говор о назначеној емотивној теми и непосредно упућен читаоцу.) Осим непосредног ефекта ритма, нарочито у две последње песме, утисак омамљиве поетичности ових трију лирских остварења проистиче из самосвојне имагинативне инверзије субјективног и објективног, унутарњег проживљавања и спољњег дешавања, из спонтаног прекорачења из, учено говорећи, једне, референтне, у сасвим другу, али аналогну, означавајућу раван. А поменути вид инверзије и прекорачења истосмеран је с поступком прерушавања жанра, при чему се, у конкретном случају, класични мотиви такозване љубавне лирике исказују кроз типолошки образац традиционалне описне песме. Елем, у све три песме с мотивима *зиме*, *снијега* и *првог снијега*, а поготову у две прве, песник у ствари симболички оспољава сопствено унутарње стање према описној парадигми призваних зимских мотива, па се стога ти поетски описи не тичу неког конкретног спољашњег дешавања. Другим речима, они не представљају поетске слике стварне зиме нити неког стварног падања снега, већ ретко сугестивну, динамичну симболичку представу болно-катарзичног превирања и елегичног расположења у

самој души песниковој. Отуд и мање или више јединствена симболика снега у овим трима песмама зависи искључиво од тога о чему је конкретно у којој од њих реч, шта је у којој примарни предмет лирског говора скривен наборима реторичке копрене, односно асоцијативним наносима имагинативне транспозиције. А, све су прилике, реч је овде о лирским варијацијама на тему јако трауматичног доживљаја, али није сасвим извесно, нарочито у погледу насловне песме прве Лакићевићеве збирке, да ли је посреди траума раскида између двоје заљубљених или траума растанка, то јест дуже временско-просторне раздвојености. Ако се лирски говор односи на било који од два трауматична доживљаја, симболика снега је дијаметрално супротна симболици коју би снег имао да се у песми говори о оном другом доживљају. Судећи према првој строфи: „Између нас су даљине само / Смрзнуте испод горске тишине / Снијег пада на вријеме тамно / И уништава слике ине”. Изгледа да је у песми реч о раскиду, о леденим психолошким *даљинама* које су апсолутно завладале душевним пределом узајамне присности двоје доскора заљубљених. Притом, *снијеж* из трећег стиха има значење благотворног, исцелитељског заборав који покрива све болно *вријеме њамно*, од трена разлаза до самог момента оглашавања говорног лица песме. Поетски искази из друге строфе, а истог су садржинског усмерења и они из треће, као да појачавају назначену симболику снега: „Међу нама тамно крило ноћи / И опет расте благо цвијеће / Њежна бјелина по самоћи / Уништава све што нас неће”. У овој строфи, како се чини, отвара се један ретроспективан поглед на време идиле, који се простире и кроз следећи катрен, а *њежна бјелина* заборавља катарзично затрпава свако сећање, накнадно *уништава* све бивше препреке, *све што нас неће*, као што у првој и у следећој строфи уништава и брише све *слике ине*, које собом нарушавају доминантну и лековиту слику *бијелој њокрова од чистине*, која заокружује трећу строфу. Потврда предоченог начина читања може се наћи и у завршној строфи, а поготову у поенти: „Између нас је зид небески / Снијежне боје и облика / На окнима цвјетним као на фрески / Освиће наша ледена слика”. Оваквим свођењем и овом поентом читава лирска историја о несрећној љубави и потоњој судбини заљубљених окончава се дискретно, а тим ефектније, у својеврсном поетском ритуалу сакрализације двоје њених протагониста. *Зид небески* који их дели, такође *снијежне боје и облика*, даје онострану димензију идиличној прозорској слици, као што је поређење са фреском примиче сакралном осветљењу, а једно и друго, неосетно и несвесно, уздиже на диптихонски иконостас светских и домаћих песника и њихове вољене. Има, међутим, једно потпуно самосвојно обележје и овог

диптиха и целе ове песме: диптиха – да је саздан од мразног леда, песме – да, уоквирена сликама мраза и леда а испуњена варијацијама о снегу, симболички евоцира трауму раскида чисте, чедне, бестрасне али дубоке, романтичарски доживљене а симболистички ожалјене емотивне везе. (Не може се, наравно, искључити ни романтичарски топос *мртве драге* као основни мотив ове песме, мада је то мало вероватно.) Предочена симболика снега у свом основном катарзичном својству пролазности и заорава аналогна је у ствари протицању времена, а истовремено је и компатибилна са оном активираним и у двома осталим Лакићевићевим песмама из поменуто тријаде. (Ако, међутим, претпоставимо да се у овој песми пева траума растанка, то јест чежња услед временско-просторне раздвојености, може се истим током читања, с акцентима на истим местима, доћи до сасвим опречног увида о симболици снега од овог управо предоченог. Читањем у тој перспективи, снег симболизује једину, праву и апсолутну везу, мост и спој између двоје раздвојених, и то везу потпуно аналогну природи њиховог емотивног односа: чисту, хармоничну, идеалну. Својим *покровом од чистине* снег *уништава све што* њих (*нас*)*неће*, што је у ствари прљаво, мрачно, зло и ниско; он *уништава слике* *ине*, све пређашње и доскорашње, несавршене али стварне слике света, слике њихове и наше свакодневице, неретко гадне и невеселе; и најзад, речју, снег *завејава свијет ружни*. И прочишћава га бар на тренутак. Проблем с овим читањем је у томе што се не може консеквентно провести у оквиру целе разматране песме, мада је пуно елемената за овај и сличан читалачки приступ разасуто широм Лакићевићевог лирског корпуса о снегу.)

Школски пример драматичног унутарњег превирања, то јест потискивања емотивне трауме, прерушеног у образац дескриптивне лирске песме, препознаје се у песми „Снијег”. Не зна се чиме више плени ова рана Лакићевићева песма: ритмичким полетом изменљивог трохејског осмерца и деветерца, поетичним оспољавањем опсесивне унутарње тежње путем њеног поистовећивања с чаролијом падања снега, динамичном композицијом целине диференциране рефренским лајтмотивом саставних делова, или сазнајним контрастом између привида и увида на концу интроспективне лирске потраге. Композицијски и садржински, песма се развија у три дела, од којих први чине три прве строфе, други – три следеће, а трећи – седма, завршна строфа. И у првом и у другом делу песме пева се, тачније, понавља се у форми заокружених варијација, исти мотив – привид падања снега. И једна и друга варијација почињу истим стихом, у својству рефренски артикулисаног лајтмотива: „Чини нам се: снијег пада”, а потом се свака

од њих разрађује низом детаља и исказа везаних што за прву, што за другу синтагму рефрена-лајтмотива – дакле, или за иницијалну синтагму *чини нам се* или за ону потоњу *снијеџ њада* – све док се не заокруже два импресивна комплементарна описа призваног/привиђеног мотива, дата из исте пренаглашено субјективне перспективе. (Да лирски говор у овој, као и у претходној песми, тече из перспективе двоје бивших заљубљених, у то нема сумње.) А да у песми у целини није посреди поетска слика реалног зимског доживљаја, већ дословно метафорички опис катарзичног душевног превирања, јасно се разазнаје по завршним стиховима друге строфе: „Чини нам се: вјечан биће / Снијег што у нама пада”. Поред кључног значењског одређења падања снега као унутарњег катарзичног процеса, а не метеоролошке појаве, садржински капацитет двеју варијација песме сачињавају у ствари два вида привида. Прво, привид да снег пада тако густо, тако јако („Снијег пада, снијег пада”) да покрива сву околину и цео свет, односно цео унутарњи хоризонт двоје доскора заљубљених; и друго, привид да ће тај снег бити вечан („Вјечан нам се снијег чини”). Честа понављања исказа једног и другог типа кроз различите лирске паралелизме у обе варијације чине илузију снежне идиле још већом и сугестивнијом, а саму песму све милозвучнијом, лепшом и импресивнијом. И најзад, изненадно, сав тај толико сугестивни привид, заједно са на њега ослоњеном надом, сплашњава под дејством контрастне, релативизујуће поенте: „Сумња расте ко прољеће / Из снијег а и из неба / Никад, никад снијег неће / Завијати све што треба”. Ако, одвећ огољено говорећи, метафорика вејања снега у актуелном контексту у крајњој инстанци има за референцу доживљај протицања времена, од његових најситнијих делића до све већих и већих темпоралних сметова, са пратећим процесом исцелитељског заборављавања, овај песник, не без жаљења, подсећа на извесне трауме у човековом емотивном животу које време никада неће залечити. Додајмо уз то да и у већ помињаној песми „Први снијег”, из истог тематског и типолошког круга, насловни мотив стоји у елегичном двознаку времена и заборављавања. И најзад, у оцртаном стилском и садржинском контексту стоји песма „Говор”, у којој је, у сасвим дискурзивном изражајном и стандардно модерном морфолошком кључу, кристално транспарентно сажет сав семантички потенцијал неколико коментарисаних неосимболистичких остварења о истој теми. Нека тај утисак посведочи, без иједне пропратне речи, сам текст ове антологијске песме: „Говорим како нестварно све је / Све што је сад у нама – било / Већ је. Тишина ко снег веје / По свему што се догодило // И све што говоримо после / Толико доба – речено већ је / Одавно. И кад љубимо се / Нестварно је ко пра-

пролеће // И речи које предсказујем / Ишчезнуће са првом зимом / Из читавога простора чујем / Да узалудно говоримо”.

У неколико потоњих Лакићевићевих песама, које су најприближније поетском исказу модерне љубавне лирике, снег је или неодољиво надахнуће затомљене чежње, или подстицај наглих душевних обасјања, или суптилна слика евокативних, односно имагинативних призива еротско-емотивног типа. Тако на једном месту читамо: „Када отпочне снег да пада / Учиниће се – ти ме љубиш” („Чежња за снегом”); на другом: „Када снег крене и ја кренем / Пахуље горе а ја доле / С тамом се стопе твоје зене / И небеса се сва отворе” („Када снег веје”); а на трећем: „Изненади ме, дођи, обрети се у плавом / Сутону из прошлости, где још истински трајем / Дотакни ме помишљу и помилуј трептајем / Као да нови снег се спаја са старом травом” („Снег и трава”), односно: „Даћу јој бројаницу од дана и недеља / Кад се поново роди, нек појави се беља / Од снега и од сна” („Невеста лета”). Али снег је такође – мада у једној пре мистичко-дескриптивној него љубавној песми – предмет врхунског усхићења и мера песниковог саживљавања са природом, до нагона за нестајањем у њеном загрљају, у њеном зимском сјају и бескрају: „Падај ми, падај, снеже бели / Такни ме, такни, зимо сјајна / Загрлите ме, о предели / Шумо прекрасна и бескрајна // Ја сам са вама у завери / И чекам вас пред смртним прагом / Пахуље, птице, ветре, звери – / Пронађите ме својим трагом” („Загрлите ме”). Ко се нешто прибраније осврне само на ових неколико песама, приметитиће без нарочитог напора да је радостан, заносан, очаравајући поетски доживљај снега у њима артикулисан кроз бројне варијације и нијансе, у крајњем исходу везан за два сасвим опречна феномена човековог постојања – за љубав и за смрт. Тај парадокс има потврду ширих размера у контексту Лакићевићевог певања о снегу, што, као очигледна интенција семантичке универзализације, није, разуме се, без битних поетичких импликација на релевантност и идентитет његовог песничког гласа.

У песми „Снег пада, душо”, непосредније него у било којој другој, доживљај снега прожима се с предосећањем блиске смрти. Лирски говор у њој се одвија у виду обраћања сопственој души болесника који, *крај телефона*, пун смртне стрепње, ишчекује кобну дијагнозу своје болести у часу док вани веје снег, то јест *леже на земљу вечности, смрти белина*. То драматично, чисто психолошко исходиште песничког говора не само да условљава његов полукаденцама испрекидан ритам дугога стиха и његову суштински елегичну интонацију него и надахњује импресивну религиозну визију смрти, остварену на доследној аналогiji перцептивних и имагинативних поетских слика: „Пада снег, душо, не шали се, веје

/ Надрости себе, мила, отисни се где је // Све већ спокојно, и чисто, као целац / И реско као студен која те обузела // Крај телефона...”. Поетски заживи и наговори душе да се усклади и изједначи са снегом упућују на имагинирање смрти као белине, чистине и празнине, тим самим, и на извесно утешно прихватање смрти као дефинитивног опроштаја и растерећења душе од свих, а поготову од ружних и непријатних искустава њеног овоземаљског бивствовања: „Падај, о душо, са снегом падај и ти / Спусти се на периферију, сиђи у забити // Распи се над ђубриштем, тако топла и бела / Истопи се и ишчезни изнад пустих предела”. Ово психолошки условљено поетско виђење смрти у призорима снега еволуира, очигледно, у низу потоњих песама Драгана Лакићевића у чудесне, често граничне и нераздељиве метафизичке и религиозне визије оностраног, вечног, узвишеног, бескрајног и савршеног, инспирисане неким од небројених појавних видова снега као таквим.

Има, међутим, код доцнијег Лакићевића и песама у којима се, у знаку еколошке катастрофе, оглашава губитак оног мистичког уточишта о којем је већ било доста речи („Језеро тихо умире”, „Само још данас”), односно нестанак оног егзистенцијалног упоришта, сада доживљеног преваходно као морални аспект глобалног историјског деловања и човековог опстојања у конкретном временском и просторном оквиру. Ако, рецимо, негде у песниковом завичају, „умири језеро у планини / јер су на земљу бачене чини, ако понире негде и пропада /уточиште и за повратак нада”, ако и *последњи јелен тоне у муљ*, песник се уз врло децидну аутодијагнозу мири и са сопственим нестанком: „Онда и ја, слушају лане / Могу да одем и нестанем // Неприлагођен земљи и веку / односно благу у човеку”. Последњи дистих директно упућује на два основна изходишта Лакићевићевог поетског надахнућа: једно је осетљивост и рањивост пред злом историје сопственог века и поднебља, а друго стид, запрепашћење и индигнација пред антрополошким злом, то јест пред *блајом у човеку*. Отуда и поента-опорука: „Само да мећава прапочела / покрије биљке из мог тела”. Зашто се искомска *мећава* призива у својству покривача и пречистача *биљака* изниклих из трулежи од песниковог тела, то би могао да наслути само његов данашњи читалац. Зато што је *блајо* и њима прирођено, јер је и песник човек? Тешко, јер *блајо у човеку* се не тиче тела, него његове душе и морала. Или се *мећава прапочела* призива на флоралне изданке збрисаног људског живота унакажене генетском мутацијом уранијумског (!) загађења од којег *тихо умире* и само *језеро у планини*, доживљено као архетипска слика природе и *огледало васионе*? Призива ли се овде *мећава прапочела* у својству једине утехе да завеје трауме најновијег историјског искуства

у нашем-песниковом поднебесју, да *йокрије* наказне трагове чо-вековог демонског деловања против природног поретка и божије промисли, односно саме идеје живота, у склопу „божанског домо-строја”, то није још увек сувише тешко доконати. У извесном по-гледу, паралелно са предоченим значењским током, али поводом сасвим природног феномена отапања снега, у другој малочас по-менутој песми фиксира се, пре у мистичком просветљењу него у елегичном тоналитету, лирски доживљај пролазности: „Само још ова два-три трена / Лескаће вода из дубине / Студен је ко смрт та-јанствена / Загрли те, и одмах мине”. Усхићење тренутком лепоте, чији опис варијацијски уоквирује претходну-централну слику, по-све тријумфује над свешћу о његовој пролазности и његовом сасвим скором дефинитивном ишчезнућу: „Само још данас, мимо свега / Задржите се у бајкама / Сутра већ неће бити снега / Ни тих украса по гранама // (...) // Осврните се још, пре бега / На ову светлост по гранама / Сутра већ неће бити њега / Склоног рекама и шумама”. Антиципацијска идентификација отапајућег снега са удесом оног који о томе пева, исказана у претпоследњем стиху једне и друге наведене строфе, баца, међутим, извесну меланхолично сетну сен-ку на основно расположење целе слике, али ни издалека не помра-чује њено чудесно, суштински мистичко лирско обасјање.

И у неким другим песмама („Снежни сонет”, „Зимска слика”) семантика снега је суштински истог предзнака, мада је предмет лирског говора у њима у опреци с главним мотивом претходне песме. И у једној и у другој се опева падање снега, што, као вечно свеж и неистрошив поетски доживљај, стоји у знаку све-почетка: „снег пада, тако све почиње када се роди и прогледа”; у знаку ра-ђања и свеопште обнове живота и животног смисла: „снег пада, све се опет рађа из ништавила и незнађа”; и најзад се окончава као оваплоћење чистог ероса: „у пахуљице, у распусне, претапају се твоје усне, којима љубиш мене”. У „Зимској слици”, сачињеној од само две строфе, тачно на половини песме обрће се перспектива перцепције налик поступку интериоризације спољашњег дожи-вљаја: живописна реалистична слика падања снега из првог ка-трена у другој строфи пресликава се, готово симетрично, у привид унутарње, душевне кретње: „Мада снегу сад време није / Он се понавља па се чини / Та вејавица у души је / Пре но у зимској по-задини”. А на делу је, у ствари, само модеран отисак доживљеног узбуђења оцртан секвенцом лирске нарације.

Међу Лакићевићевим песмама о снегу има и неколико, старо-временски речено, патриотских, у најмању руку, мерљивих типоло-шким параметрима тога националнотрадицијског поетског жанра, у којем се иначе овај песник издашно оглашава. У назначеном

контексту уочљива су, најпре, два типа прерушавања овог жанра. Први се огледа у исказивању патриотских садржаја посредством жанровског обрасца дескриптивне песме („Зима осамдесет седме”, „Сретење. Свиће снег”, „Кад пада снег”, „Божји у Србији 2008.”, „Узвишени снег”, „Стара и нова лектира”), с тим што се предмет класичног описа концептуалистички шири све до размера отаџбине, од актуелнополитичког до историјског и духовног статуса Србије, односно поетског доживљаја тог статуса. Други тип жанровског прерушавања састоји се у исказивању елегичних патриотских осећања у тону химничног прослављања снега, као скривача и покривача дубоко болне истинске слике песникове домовине („Химна снегу”). С друге стране, знатан број ових песама („Кад пада снег”, „Божји у Србији 2008.”, „Узвишени снег”) у ствари је хибридног жанра, са преплитањем патриотске основе и религиозне потке. Семантика снега у целом овом кругу песама прелива се од више нијанси пријатног и позитивног предзнака до једне знатно хладније и сасвим нелагодне нијансе. Читав тај емоционално-значењски спектар сажето је развијен и у само једној песми („Кад пада снег”), где се полази од топлих, заносних и очаравајућих сензација поводом саме појаве падања снега: „Када снег пада, као, да таложи се злато / Просине свет, цео ме космос љуби / У раму познатом разумем непознато / Све блешти чисто”. Ширењем хоризонта и преношењем говорног тежишта на ареал *целе Србије*, лирско расположење се потпуно мења и оваплоћује у сасвим контрастној слици: „Реска белина над целом Србијом влада / Устрепти биће у шупи као у галаксији / Од века до века и од града до града / Све се мења, и слеже, и порази су јаснији”. Ово је једно од изузетно ретких места код Драгана Лакићевића где снег и снежна белина имају нелагодан, емоционално негативан призив, свакако једино место где је снег тако издајнички прозиран, да све личне или колективне трауме и поразе чини још видљивијим и *јаснијим* него што то иначе јесу. У песми „Сретење. Свиће снег”, на пример, сазданој на подтексту исконског контраста таме и светлости, снег се, наравно, јавља на страни животворног принципа, у својству хеуристичког чина и готово епифанијског момента: „Појави се као откриће / Снег над Србијом и над бићем”. И песма „Божји у Србији 2008.” компонована је на принципу истог контраста, при чему се градацијски развија компонента антитезе испуњавајући безмало целу садржинску основу овог Лакићевићевог патриотско-религиозног лирског остварења. Тако се, наспрам *исконске ѿтаме*, која притиска *џрадове* и *нахије*, најпре указују *крсѿићи снеџа* у *ѿахуљама*, а одмах затим у *оѿѿићем мраку чистѿа слика*, на којој у *белом сјају све оживе*. (А све су, према претходном стиху, *храмо-*

ви, *џробља, шуме, њиве.*) И најзад, снег се у овој поетској визији Божића у Србији 2008. лета Господњег, а не Божића било где и било када, узноси до *Исусовоџ белоџ одела*, најсветијег симбола „понижених и увређених” у чистоти и невиности, којег *Земља се није џосишдела*. (Читалац зна којом је приликом, од кога и пред ким, Исус обучен у бело одело, па ће разумети смисао алузије чим се сети којим поводом песник своју домовину под снегом доживљава као обучену у то Исусово одело.) Као по аналогији са контрастом између светлости и таме, у песмама „Зима осамдесет седме” и „Узвишени снег” тематизује се упорно надгорњавање између снега и џубрета, односно снега и смеђа, кад под песниковим завичајним, кад под његовим домовинским небом, у значењу „борбе непрестане” између добра и зла, схваћених очигледно у политичком и антрополошком смислу. У првој песми се на једном месту каже: „Засипа снег џубре, џубре засипа снег”, док нешто даље стоји дистих: „Откуда толико блата усред чистих предела / Дели се пресна политика уместо јела”. Друга такође почиње истим мотивом: „Тај увзишени снег, над смеђем / траје дан, а дан столеће”, и развија се као опис надметања између снега и смеђа, које траје само један једини дан и окончава се поразом првог од такмичара. Сада, да ли дан траје као столеће због драматике и напетости борбе, односно ишчекивања исхода, или зато што се и тако кратком олакшању даје висока цена? У „Химни снегу”, антологијској песми класичног патриотског жанра, насловни мотив се прославља у специфичном својству заштитника домовине, који је *заклонио Србију од срама*. Али, славећи и хвалећи снег, песник управо истиче понижења и страдања своје земље које снег блажи скривајући их пред свакодневним погледом: „Ја ћу те славити увек, благи Снеже / Ти чуваш Србију – ружна да не буде / Од многих хумки што по земљи леже / Кад поплуваше је моћни, *којекуде*”. Додуше, у више песама варирана је ова семантика снега. Но, ако је, на пример, у претходно поменутој уздигнута до сакралне озарености, овде је двојако оснажена – химничним тоном апострофе и истицањем судбинске поистовећености снега са земљом и народом: „И памтићу те, добри, по светлости / Јер и ти умиреш у Србији, с нама”.

У песми „Стара и нова лектира” снег се, међутим, јавља у супротном значењу од свих до сада разматраних у Лакићевићевом лирском опусу, сем можда на једном, већ поменутом месту. Поступком пастиша познате Војислављеве песме „У позну јесен”, са интертекстуалним релацијама према Раичковићу и Гундулићу, Драган Лакићевић у овом захвату прво преокреће парадигматично суморну атмосферу чувене дескриптивне песме у опис елементарне непогоде замењујући Војислављеве мотиве ветра и магле моти-

вом снега: „Гле како засипа снег *йустіе йољане наше* / Надире са свих страна, пада до краја света / Ниоткуд нико не иде, ниоткуд нико не маше / У даљини смањеној ни куће ни дрвета”. И у следећој строфи, уз позив Раичковићеве песме са референцом о снегу, одржава се привид описне природе лирског говора и појачава утисак о сразмерама непогоде: „*Док йахуљице леїте*, засењују ми очи / *Свуд целац, нигде* путоказа ни правца / Да смо прошли овуда нема ко да сведочи / Ако изађемо уопште из овог ковитлаца”. У два почетна стиха последње строфе тај утисак кулминира и, једновремено са апострофирањем Гундулића, најављује се обелодањивање стварне значењске природе лирског говора и епских размера збивања којих се он тиче: „Веје над сећањем, веје над сном, над јавом / Над свиме што постоји, што *вишњи нам Бог је до*”. И најзад, с повратком Војиславу, оксиморонским изједначавањем снега са гавраном из песме-изворника, односно уношењем паралеле између неба Војислављеве песме и Косова, у својству поенте, цео опис свеопште ништитељске стихије преокреће се у симболичко-алегоријску слику савременог историјског збивања прожету безнадежним патриотским расположењем: „*Узлеће* снежни *џавран* и *кружи над мојом џлавом* / *Муїно је небо*, пусто је Косово, *сво*”. Донекле налик једино на симболику коју има у помињаној песми „Кула испод снега”, само појачану до агресивног брисања и затрпавања свих трагова српског миленијумског присуства на својој светој земљи, као и самог сећања на то присуство, Лакићевићев опсесивни мотив у представи елементарне непогоде и слици *снежноџ џаврана* у овој песми достиже најзлокобнију нијансу од свега неколико негативних значења снега на која се наилази у лирском опусу овог песника.

У краћем низу религиозних песама Лакићевићевог снегопева („Чардак. Прах небеса”, „Божић 2002.”, „Бог над Морачом”, „Три свеће на северу”, „Снежна икона”, „Снежна црква”, „Авионска карта Беч–Београд”, „Васкрсли снег”) неколико религијских инстанци – Бог, небо, љубав, душа, васкрсење – обухваћено је или узајамно повезано јединственим поетско-религиозним доживљајем снега. У овим песмама најчешће само падање снега побуђује религиозно осећање света и песниковог сопственог постојања. Тај мотив песник варира у многим од њих са толико сродним сликама и асоцијацијама и, нарочито, истоветним лирским расположењем, да то оставља утисак да је реч о поетском кругу или чак о једној јединој дужој песми. Тако се, на пример, у више песама падање снега поетски перципира, у својству чисто религиозног доживљаја, као изливање саме божије милости на земљу, као живо, дирљиво природно сведочанство божије љубави према свету, љубави Творца према Тво-

ревини, како би рекли богослови, али и као присна слика његовог делатног присуства истовремено на земљи и на небу, међу људима и међу анђелима, међу живима и међу васкрслима, речју као слика сведржителске хармоније и свеопште љубави у свемиру, која стваралачки песников дух испуњава спокојством а његову душу напаја милином – *миљем*. Пођимо редом, кроз неколике песме, од питања, до исказних формулација, поводом истих или веома сродних сензација: „Да л се то љубав – прах небеса / Спушта на земљу” („Чардак. Прах небеса”); „Љубав силази с неба у благим пахуљама / Свеколик рађа се свет – нестају срам и тама” („Божих 2002.”); „То су пахуље миља и све нас благосиља / Тишином која јечи боље од сваке речи” („Бог над Морачом); „Из неба се чистота сушта / Опет на моју душу спушта // (...) Свечаност је на свакој стази / Ако икад – сада силази // Белина света васкрслога / Из васионе и из Бога” („Васкрсли снег”). Од песме до песме, хришћанске представе божије љубави и божије милости Драган Лакићевић посредује у низу топлих, благих, увек живих слика падања снега и самих снежних пахуљица (*прах небеса, бело миље, ѓахуље миља, благе ѓахуље, ѓахуља-душа, чистиоѓа суѓѓа, ѓачкице ѓуне божијеѓ рѓѓма, белина светиа васкрслоѓа*) које пресудно интонирају емоционалну димензију религиозног доживљаја теме.

Дубљи, духовни аспект религиозне доживљајности у овим песмама, али и још гдегде код Драгана Лакићевића, испољава се пре свега у својеврсном дијалектичком прожимању унутар двеју опозиција везаних за феномене снега. Прва се тиче огледања једног у другом макро и микро света, односно материјалног и духовног; друга – двосмерног вертикалног кретања, то јест узношења и снисхођења. Дobar пример прожимања огромног и немерљиво мањег може се препознати и у завршници песме „Божих 2002.”: „Кад пољубимо тај снег, чини се да нас грли / Бог а у њему – нерођени и неумрли”. Преображаји истог типа, само у знатно развијенијој слици, својствени су и доживљају завичаја опеваном у „Снежној икони”: „Комад неба и зрно сјаја / Доносе привид завичаја / Постајем она снежна тама / Над градовима и горама”. И у поенти песме „Чардак. Прах небеса” врло је ефектно, мада је једнострано, то исто прожимање: „И у пахуљи само једној / Светлуца искра мога духа”. На други тип прожимања као духовног вида религиозне доживљајности, на силазно и узлазно кретање божанских и човечанских сила, наилази се, такође, у овој последњој песми: „Да л се то љубав – прах небеса / Спушта на земљу, ка смирењу / Са позорнице снежног плеса / Душе нам се у небо пењу”. Истозначна са предоченом сликом јесте и цела песма „Авионска карта Беч–Београд”, сажета, ефектна и сугестивна есхатолошка визија у лирској

форми, која, не само из илустративне потребе, заслужује да буде наведена у целини: „У плавили над облацима / Где је огромно благо снега / Нешто чудесно и ја имам / У бескрајноме сну Вишњег / Слутим да и сам озго гледам / Из савршеног распореда / Откуд блага тишина вуче / Из јагме и из вреве бучне / Да се уздигне и ослушне / Песма љубави непресушне – / За њом ја идем не знајући / Да само увис идем кући”. Ко се, и на трен, над овом песмом загледа пажљивије, приметиће да су у њој, мада из једне говорне перспективе, предочене обе линије поменутог двосмерног кретања. Сасвим на трагу исте есхатолошке визије, иако само о прекраћеној узлазној путањи, путањи *пахуље-душе*, пева се у песми-молитви „Снежна црква”: „Кад ратни вихор запрети / И звер из земље истера / Пахуља-душа кад слети / У таму небеског језера / И не може се узнети / Јер не зна пута ни смера / Прими и ове авети / У зрнце свога малтера”.

Религиозни доживљај у песми „Три свеће на северу” тиче се, на први поглед, такође прожимања макро и микро размера, али у њему ипак преовлађује тоналитет мистичке атмосфере. Посреди је потпуно амбивалентан однос према једном дубоко потиснутом емотивном искуству, артикулисан у виду чежње да се оно оживи а да истовремено не обасја провалију сопственог одсуства у животу говорног лица песме, то јест, дословно, чежње: „Да ме обасја пламен што је био погребен / У мени непознатом, а да не изневери / Тај недостатак сунца, од чега свемир зебе / На северне даљине кад падне сумрак смерни”. Предочени опис тог синдрома промашености од животне важности ситуиран је у оквир религиозног ритуала паљења свећа, тако што песма почиње стиховима: „Чезнем да упалим сјај, да нежно затрепери / У тихој полутами, далеко и од себе / Ако је близу Бога и по његовој мери”, а окончава се стихом „Три свеће: за живе, за мртве, и за тебе”, који симболички оспољава истински предмет чежње конкретизујући га у форми религиозног обреда. Имагинирање виртуелног паљења *сјаја*, које песник допушта *далеко и од себе*, у виду трансценденталног чина, само *ако је близу Бога и по његовој мери*, односно пројектовање одсуства конкретног унутарњег жара *на северне даљине* као *недостипајка сунца, од чега свемир зебе*, дочаравају атмосферу ове песме у духу шаманске мистике.

Тек неколике Лакићевићеве песме које се тичу снега, вероватно грешком коментатора, претекле су за рубрику лирске метафизике, жанра у коме овај песник има више несвакидашњих постигнућа. Ове песме су одреда инспирисане класичном лирском темом пролазности, осветљеном из више перспектива и везаном за два основна мотива лирског говора – за две-три песникове примисли

о сопственом ишчезнућу, поводом снега, и за неславан удес самог снега у неком (полу)урбаном амбијенту. Иста реминисценција – помисао на сопствену смрт, на песниково свевремено одсуство из амбијента који управо предочава или га имагинира у неком догледном тренутку – оглашава се сукцесивно у две песме: „Мене и одаје снег, јер се у њему види / Моја будућа сенка – и кад не буде мене” („Пролазим покрај Топчидера”); односно: „Извише шуме зимзелене / Падаће један снег без мене (...) // Засуће Србију снежно цвеће / А мене тамо бити неће” („Један будући снег”). Једну варијацију о неминовној пролазности, не мање меланхолично поетичну, али са осетнијим лирско-метафизичким акцентима, Лакићевић актуелизује из супротне временске перспективе. Снег који управо пада на *стабла баџиће и кайије* враћа песника у сопствену прошлост, па га овај и дочарава из емоционално згуснуте евокативне перспективе, као да веје из *историје*, односно из *дејињих стива*, уз прожимање негдашње дечије радости и актуелне судбинске резигнације: „И лице ми се опет смеши / Као кад дође гост најлепши // Ко из прошлости да дошета / А долази из вечног света // И то што сјаји усред ноћи / Значи да ћемо и ми поћи” („Снег из прошлости”). *Вечни свети*, из ове песме, и *свети васкрсли*, из једне већ поменуते, несумњиво је исти свет.

Симболика „пролазности ствари”, али и много више од тога, посредовано је такође у песми „Последњи снег”, живим, ефектним преплетом лирске нарације и описа падања, трајања и копњења једног великог градског снега. Песник се оглашава згрожен ругобом слике која му је управо пред очима, подједнако истичући тренутак оглашавања и изглед самог призора: „Ово су сада крпе снега”. Потом ретроспективно казује колико је дуго и јако снег падао, да би у трећој строфи описао његову узвишену лепоту, каква се јавља само у граничним, најсвечанијим и најсветијим тренуцима човековог живота: „Пала је с њим чистота нова / Невестинска, небеска, сушта / Она белина са покрова / Кад се ковчег у земљу спушта”. За овом сликом следи, контрастно, сажета лирска сторија о њеном ружењу, каљању и унижавању свакодневним дешавањима са снегом: „Није се одупро. Прљало га / Све што се баци, ко год прође / Газила га свачија нога / Поган ничијег пса, такође”. И најзад, с повратком на полазну говорну тачку и на иницијалну сензацију, долази дескриптивни крешендо с бројним елементима унакажене лепоте: „Сад нема боју снега, леда – / Блато, отпаци, гареж, кости – / Пало по њему да изгледа / Некакав дроњак из прошлости”. Оквир песме, с описом жалосног краја једног- сваког снега, не упућује само на трагичну димензију пролазности него се у удесу овог Лакићевићевог снега могу лако препознати ружне и понижавајуће

слике нашег домовинског пејзажа које у многим другим Лакићевићевим песмама покрива и ублажава управо снег. У том контексту, суморно бедно скончање снега могућно је свакако сагледати у знаку ироније судбине. С друге стране, Лакићевићев „Последњи снег” може веома лако да подсети на „Једину ружу” Ива Бонфоа, песму исте теме и врло сличне композиције, али увелико различитог значења. Белгијски песник, наиме, за разлику од Драгана Лакићевића, у самом удесу градског снега види пре свега иронију постојања.

У песми „Невидљиви снег” насловни мотив истовремено је предмет људског заборавља („Гле, гле, како је нестало снега / Нико више не помиње га (...) // Од прошлог није пао столећа / Нико га се више не сећа”) и симбол људске заборавности („А он још сипи и још веје / Изнад гробља, изнад алеје // И не види га више нико / А он је ту још увелико”). А људска заборавност може да буде и најпогубнији аспект пролазности.

И најзад, један невелик број Лакићевићевих песама о снегу („Снег и ја”, „Бескрајни снег”, „Библиотека снег”, „Снег-песма, сутон у стиху”, „Снег у брдима”) у основи је аутопоетичке природе иако понека од њих истовремено има и нека друга жанровска својства. Тако, на пример, у првој од наведених нигде се изричито не помиње никаква креативна релација између два насловна мотива – лирског *ја* и *снега*. Главни предмет лирског говора јесте снажна, у два дистиха подвучена, песникова чежња за сједињењем са снегом. „Пре него ико прође мимо / Осамимо се и сјединимо”, пева се у првом дистиху, док у другом, завршном, читамо: „Да смо једно нек се причини / У сненој ноћној светковини”. Да је у цитираним дистихима, који уоквирују тежишну поетску слику песме, посредни лирски израз еротске фантазије, најбоље потврђује истордна природа саме те слике, то јест песников доживљај титравих снежних пахуљица: „Узнесимо се у снежном сјају / Док титрају ко младе жене / Лелујају и светлуцају / Твоје пахуље божанствене”. Управо на том чулном, еротскофантазијском доживљају снега – испољеном не само у овој песми већ и у више других песама – утемељен је увелико и вид Лакићевићевог стваралачког ероса, везан за тематику и за симболику снега, и потврђен у најширем распону својих трансформативних могућности. Отуд се и рефлексивно интонирани стихови из друге наведене песме „Мисли може заменити снег / Снег не могу заменити мисли // Снег је љубав”, а нарочито овај последњи, могу примити као Лакићевићев аутопоетички исказ. На истом, аутопоетичком трагу песника затичемо и у песми „Библиотека. Снег”, где ни један ни други насловни мотив не треба, чини се, узети дословно. Под појмом *библиотека* ваљало

би, пре свега, разумети песникову лектуру и његову властиту библиографију у тренутку оглашавања, а *снег* схватити као метафору заборав. Отуд, као по каквом унутарњем налогу за променом властитог рукописа, *снег* *и*ада *и*о *књигама*, све постаје *чаробније* и *свеиљичје* и, коначно, *несијаје* *блаиџо*, *нема* *срама*. Потирањем *баласта библиоџеке*, коју *међава* потпуно брише из креативне меморије, рађа се воља за новим, *леиџим* и *складнијим* писањем. И вера у њега, са жељом *да ниџиџа* не буде *ко раније*. Али тек у последњој терцини овог сонета, уз мотив снега обелодањује се – чисто мистификацијски, као да је одједном реч о правом снегу – његова двозначност. Он више није само метафора жељеног заборава већ и – *љубав*: „Где снег – ту је негде и она / Љубав у тој чистоти – сама / И није само у књигама”. Љубав, ослонац новог односа према свету, и љубав, поетичка подлога новог песничког рукописа.

У песми „Снег-песма, сутон у стиху” снег је опеван са становишта писања и, као што се већ према наслову чини, дочаран као песма. Међутим, пратећи текст од првог до последњег стиха, произлази да се и овде, по ко зна који пут, тематизује падање снега, али најпре перципирано као креативни процес настанка песме, односно згушњавања конкретног поетског надахнућа: „Речи лебде у шуму снега / На песму-поље без белега”. Потом се мотив снежне белине хиперболично предочава као подлога за нови чин писања, као брисање свега претходног, као сезонска обнова рукописа саме природе: „Хартија преко целог света / Ишчезава рукопис лета / И све остало збрисано је”. Коначно, у три последња стиха поентира се оксиморонски и у сазнајном и у вредносном погледу Лакићевићев аутопоетички доживљај двојне природе песме/поезије остварен кроз јединствену али доследно двозначну слику: „И пахуље су кад се роје // Ледено врели пољуб неба / На земна блага непотребна”. Испољавање *и*есме *и*природе (Лакићевић има песму тог наслова, на његошевском поетско-религиозном трагу) предочено је у овој песми, како рекосмо, као опис стварања уметничке песме, које је по уверењу овог песника, сасвим романтичарском, вишег реда и вишег порекла. Као и сама песма, оно је за Лакићевића изливање суште божије милости на песника, па, тим самим, сва *земна блађа* за њега бивају – *неиџи*ребна. Песма је изнад свега, јер је плод благодати, божанског надахнућа и сведочанство песникових најсрећнијих тренутака, момената његовог дослуха са самим Творцем. Ова не само романтичарска него једнако библијска и античка идеја не може се тек тако прогресистички обеснажити, тим пре што се код овог песника увек јавља у пуној асоцијативној свежини и у модерном изражајном кључу.

Песмом „Снег у брдима” Драган Лакићевић поетички освешћује ако не своје целокупно певање о снегу, онда свакако онај његов тематско-значењски правац који би се, бар условно, могао назвати хиперборејским. Њему припада већина Лакићевићевих раних, као и један број његових потоњих песама које се тичу зиме, снега, леда, мраза, студени, чистине, белине, пустоши, као вечног природног стања, песама о којима је у текућем осврту већ било речи. „Снег у брдима” представља истовремено импресиван пејзаж далеког, студеног снегопадног пространства, с мистичким акцентима оностраности, и песникову исповест о слутњи која га за тај предео веже. Од првог, рефренског стиха, „Певам о сненом снегу у далеким брдима”, до последњег акорда устрептале интуиције, расте осећање песникове привржености пределу који ретко присно имагинира: „Слутим: нешто постоји, у томе нешто има / Нешто присно, дубоко са снегом се прожима / Титра у пахуљама, лебди у небесима / Тамо снег вечито пада, све лебди у колима / Међава мене воли, белина мене прима / Нигдина драга, присна, благо ме обузима / Певам о снежном Богу у далеким брдима”. А тајна примамљивости и поетског достојинства тог предела, како се види из предочене исповести, првенствено је у томе што је замишљен по слици и прилици снежног оностраног пространства од којег све долази и у којем све ишчезава. По умотвореном изобраењу снежног Бога. Нестати у далеком снежном бескрају, као у Богу, то је други, можда највиши аспект Лакићевићеве поетске чежње за сједињем са снегом, друго значењско и поетичко упориште његових наизглед наивних песмица о снегу. На постојану чежњу за сједињењем са снегом у смрти и у љубави наилази се у бројним лирским остварењима овог песника. Ето, како у „Снегу у брдима” Драган Лакићевић поетички оправдава ту своју опсесију.

Код разматрања Лакићевићеве опсесије снегом у највишој поетичкој равни подсетимо се на две-три опаске Гастона Башлара о истој теми: „Снег на претерано лак начин”, каже чувени феноменолог, „поништава спољни свет. Он уопштава свемир у једну тоналност. У универзалној белини осећа се дејство једне космичке негације.” Да ли ћемо код ове последње Башларове реминисценције у универзалној белини са дејством космичке негације препознати Лакићевићеву поетску слику *нигдине драге, ѝрисне* као филозофско-религиозну представу ништавила или небића, односно стања смрти, или као апофатичку визију самог Бога, зависи од наших уверења. Али, поводом Лакићевићеве слике *белине свеиша васкрслога*, на пример, нема више такве дилеме, јер у њој више нема ни Башларове космичке негације. Она је напросто превла-

дана, и у религиозном доживљају и у теолошком поимању дате поетске референце.

Боље од ове одвећ сужене перспективе, значењском расветљавању Лакићевићевих песама о снегу, на истом нивоу општости, могло би да послужи неколико естетичких контемплација Милослава Шутића:

Снег потиरे границе времена и простора, спајајући нас чулно и духовно са дубином космоса и са вечношћу. То како се наша мисао и наша осећања крећу за снегом који осваја просторе, једна је од најпоетичнијих чињеница наше свести. (...) У погледу и помисли на заснежене просторе, заокупља нас мисао о нашем јединству са елементима природе, о нашем нестанку у бескрају света, као нашој непорецивој судбини.

Тешко да у целокупном српском песништву има снажније потврде и истрајнијег сведочења Шутићевог дубоког контемплативног искуства, потеклих из једног пера, него што је то неколико десетина махом бриљантних остварења Лакићевићеве упорне песничке преданости снегу. Но, како је ова одиста зачуђујућа подударност између Шутићеве контемплације и Лакићевићевог певања назначена тек у поетички најзначајним али значењски најопштијим тачкама целокупног Лакићевићевог снегопева, осврнимо се, најзад, у најкраћем, уместо кратке рекапитулације широке семантичке лепезе кључног мотива, на две-три основне поетичке интенције Лакићевићеве преокупације снегом.

Пођимо од чињенице да се мотив снега у поезији Драгана Лакићевића јавља алтернативно у двојаком књижевноуметничком својству – или као предмет лирског говора, или као фигуративна ознака какве друге теме, схваћене у најужем смислу. Отуд и висока учесталост тог мотива, односно толика бројност песама у Лакићевићевом лирском опусу које се, на један или на други начин, тичу снега. Неслућена многозначност снега у Лакићевићевој поезији, удвостручена управо поменутом алтернативном актуелизацијом његовог опсесивног мотива, у основи је плод поступне, врло промишљене поетске елаборације, односно ширења хоризонта песникове аутопоетичке свести сразмерно растућем распону његових песничких интересовања.

Примарни стваралачки импулс с јасним обележјем поетичке константе свакако најсложенијег тока целокупног Лакићевићевог певања јесте чежња за снегом. Као и свака чежња, и чежња за снегом се превасходно и непосредно тиче душе, која се, с појавом првих пахуљица, буди из летаргије наше обично сиве свакодневице

и изненадно оживљава у првородној пријемчивости за праву веја-вицу сензација. У Лакићевићевој поезији снег – кад једновремено, кад наизменично – афицира и евоцира.

Афицира низ најсуптилнијих осећања, управо оних из репертоара чежње (осећања нежности, блажности, смирености; лепоте, чистоте, чаробности; радости свечаности, умилности), али, знатно мање, и оних из супротног емоционалног регистра (меланхолије, туге, очајања). Снег, према призорима из актуелног амбијента, евоцира заносе детињства и носталгичне слике завичаја. Другим речима, Лакићевићев спонтани доживљај снега изразито је емоционалан. Тиме се не само оснажује већ и доводи у први план емоционални тоналитет његовог певања. Али ту није на снази једино спонтан процес, већ према природи индивидуалног дара, него и чисто поетички освешћено неговање емоционалног потенцијала песничке речи, у добром старинском уверењу да је основни задатак лирског песништва да подстиче, развија и усавшава виталну функцију човекове осећајности и јача афирмацију свих на њој заснованих животних вредности. Тим настојањем Драган Лакићевић се, на размеђи векова, приклања донедавно јакој стражиловској линији савременог српског песништва.

Други вид Лакићевићеве опсесије снегом, с приметним поетичким импликацијама, тиче се тематизације снежног пејзажа, односно поетског доживљаја тзв. снежног покривача. Ево нас сада код оне прве Башларове опаске, по којој снег „поништава спољни свет”. Певајући о снежном пејзажу, то јест о снежном покривачу, ту околност Лакићевић актуелизује с двоструком поетичком интенцијом. Мотивом снежног покривача он се, најпре, користи да, пред моралним и егзистенцијалним преступима историје и свакодневице, проговори ангажовано патриотски. Повремено с благим призвуком ироније, повремено у претежно религиозним тоновима. Други смисао тематизације снежног пејзажа/покривача с поетичким интенцијама је нешто општији.

Он се састоји, с једне стране, у посредном истицању дискрепанције између стварног и идеалног света, онаквих каквим их песник види, и у извесном оптимистичком наглашавању вере да се злоћа, ругоба, срам, мржња и лаж којима је данашњи човек непрекидно изложен могу савладати само уколико се он искрено окре-не доброты, лепоти, љубави и истини у самом себи, као светлом божанском начелу хармоније оличеном у савршеној белини снежног пејзажа/покривача. И Милослав Шутић, безмало подударно с Лакићевићевим песничким уверењем, у слици снега препознаје

скривену човекову чежњу за хармонијом живота и хармонизацијом света који га окружује:

Чулима заробљени у лавиринту реалног света, ми, у ствари, целог живота прижељкујемо неку вишу силу која ће тај свет изравнати, стварајући од мноштва једно, од неусклађености усклађеност, од грубости нежност. Чини нам се да је сипкави снег који осваја просторе једна од тих сила.

И најзад, своју поетику снега Драган Лакићевић заокружује неретким имагинативним пробојима хоризонта нашег овоземаљског бивствовања, отварајући видик на онострана пространства у интуитивном дослуху с космичким ритмом и космолошком димензијом човекове егзистенције. Он тиме својој песничкој речи прибавља дигнитет више, духовне спознаје и чудесну омамљивост религиозних визија.

Остаје, на крају, питање како је Лакићевићево певање о снегу позиционирано у оквиру његовог укупног песничког опуса. Тим поводом намеће се један сликовит одговор. Лакићевићев поетски опус да се, наиме, замислити у виду великог иконо-триптихона. Притом би средишњу слику чинило његово митолошко певање, понајвише оно са тематизацијом урбаног амбијента у авангардном поетичком кључу. На једном, знатно ужем крилу било би ситуирано његово певање о зими и снегу, мањим својим делом као варијација слично интонираних мотива из три остала годишња доба, осликаних на ширем, супротном крилу триптихона. Највећим делом, међутим, стилски и садржински, оно представља контраст веризму градске свакодневице, политичке стварности, трошности и трулежи периферног урбаног амбијента са оног ширег триптихонског крила. Контраст садржајима песме „Река-роман”, и њој сличних, изострен контраст слици реке којом плута „све што је наличје Бога и тужног људског створа”. Јер, певајући о снегу, овај песник све време трага не за наличјем, већ за лицем и Бога и човека, које би требало да је једно. Трага, у ствари, за иконом Богочовека и његовим удесом у савременом свету.